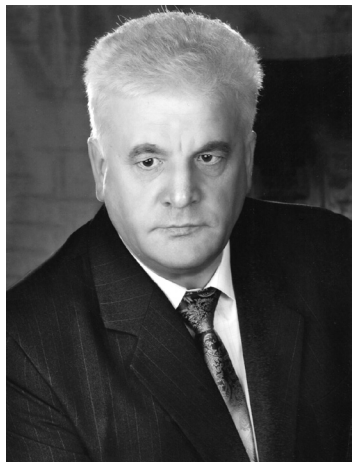

IN MEMORIAM PROFESORUL GHEORGHE GONȚA (1948-2015)

Profesorul Gheorghe Gonța, reprezentant de vază al școlii istorice din Republica Moldova, a decedat la 17 martie 2015 în urma unui accident tragic.

Gheorghe Gonța s-a născut în satul Pânășești, raionul Strășeni, în familia lui Vasile și Elena Gonța, la 10 noiembrie 1948, fiind al doilea copil și unicul fecior – moștenitorul și continuatorul neamului.

Cu toate că ținea foarte mult la baștină, după absolvirea școlii medii din satul natal, ia calea studiilor – o cale lungă și plină de realizări.

În anul 1971 Gheorghe Gonța a absolvit cu succes Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova. Conform politicii de cadre din acea perioadă, când accesul persoanelor originare din mediul rural la instituțiile de cercetare era limitat, tânărul specialist Gheorghe Gonța este repartizat la serviciu în orașelul Nisporeni, în calitate de profesor de istorie. Soarta însă îi rezervase altceva. La insistența directorului adjunct al Institutului de Istorie al Academiei de Științe, prof. Boris Vizer – fost președinte al Comisiei de Licență la USM (1971) –, Gheorghe Gonța a fost angajat în calitate de cercetător științific inferior la Institutul de Istorie al Academiei de Științe din R.S.S.M.

În perioada 1973-1977 și-a făcut studiile de doctorat la Institutul de Istorie al Academiei de Științe din R.S.S.M., specializându-se în istoria politică a Evului Mediu. Cercetătorul Gheorghe Gonța a susținut teza de doctorat în anul 1982.

Începând cu anul 1983, doctorul în istorie Gheorghe Gonța a fost invitat să țină prelegeri la facultățile de istorie la Universitatea de Stat din Moldova și Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă”. În 1992, într-o perioadă de transformări radicale în știința istorică și în învățământul istoric din Republica Moldova, a fost desemnat șef al nou-createi Catedre de istoria românilor a Facultății de Istorie și Etnopedagogie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, unde a activat până în ultima zi.

Gheorghe Gonța întotdeauna a îmbinat cu mult succes activitatea didactică cu cercetarea. În anul 1993, a susținut teza de doctor habilitat în istorie cu tema „Țara Moldovei în contextul politicii otomane: relațiile internaționale și mișcarea de eliberare (a doua jumătate a secolului al XV-lea – secolul al XVI-lea)”. Pro-

blematica științifică abordată de către profesorul universitar Gheorghe Gonța s-a axat pe relațiile internaționale ale Țării Moldovei în secolele XV-XVI, istoria gândirii politice medievale, precum și pe didactica istoriei. Investigațiile sale au fost efectuate atât în cadrul Institutului de Istorie al A.Ș.M. (1971-1992), cât și la Catedra de istoria românilor, U.P.S. „Ion Creangă” (1992-2015). Este autor și coautor a mai multe lucrări de specialitate: opt monografii, patru culegeri științifice, două manuale universitare, 15 manuale preuniversitare și peste 100 articole științifice. În calitate de președinte și membru a diverse colegii de redacție, Gheorghe Gonța a participat la redactarea a 25 de lucrări științifice. De asemenea, savantul a ținut comunicări la circa 50 de conferințe științifice naționale și internaționale.

Pentru a obține astfel de rezultate, a fost necesară o muncă asiduă de documentare la instituții științifice din țară și de peste hotare. În anii 1972-1973, pe parcursul a șase luni, tânărul cercetător s-a aflat într-un stagiu de documentare la Institutul de Slavistică și Balcanistică al Academiei de Științe din URSS, unde a depistat și a pus în circuitul științific izvoare inedite din fondurile Arhivei Centrale de Stat a Actelor Vechi din Moscova: fondul 389 (Metrica Lituaniană), fondul 89 (Relațiile Rusiei cu Turcia), fondul 23 (Relațiile Rusiei cu Crimeea). Pentru a completa baza izvoristică privind statutul politico-juridic al Moldovei în raport cu Imperiul Otoman și problema „capitulațiilor” moldo-otomane, savantul a realizat un program amplu de cercetare a izvoarelor din secolul al XVIII-lea din Arhiva Politicii Externe a Rusiei, fiind valorificate fondurile „Relațiile Rusiei cu Turcia” și „Misiunea din Constantinopol”. De asemenea au fost studiate fondurile Arhivei Centrale Istorico-Militare din orașul Moscova.

Profesorul Gheorghe Gonța a întreprins și un program larg de documentare în Arhivele Naționale ale României din București, cercetând microfilmele fondurilor de izvoare românești depozitate în arhive din Polonia, Rusia, Austria, Italia, Germania, Bulgaria și Turcia. Această bază documentară a fundamentat direcții noi de cercetare și a permis studierea unor aspecte mai

puțin cunoscute în știința istorică. Lărgirea bazei documentare a generat noi perspective de studiere a istoriei Țării Moldovei în context istoric european.

Deși împovărat de diferite funcții academice și administrative pe care le-a îndeplinit, preocupările științifice ale profesorului Gheorghe Gonța s-au concretizat într-un șir de studii privind istoria medie a românilor.

În lucrările sale, profesorul Gheorghe Gonța a relevat importanța politică și strategică a Țării Moldovei în contextul relațiilor internaționale. În Evul Mediu, prin Moldova se deschidea calea spre Marea Neagră și gurile Dunării. Luarea în stăpânire a acestui spațiu însemna un control efectiv asupra marelui drum comercial euroasiatic. Totodată, puteau fi dobândite importante resurse economice și beneficii politice și militare. Situația geopolitică i-a impus Moldovei medievale un statut internațional aparte, determinat de interesele marilor puteri creștine și ale mării puteri islamice de la sud. Impactul hotărâtor asupra situației Moldovei l-au avut raporturile acesteia cu Poarta Otomană – principala putere militară a timpului. Istoricul Gheorghe Gonța a tratat rolul tributului în procesul de includere a Țării Moldovei în sfera de influență a Porții. S-a constatat că plata haraciului, stabilit în 1456, a influențat politica Moldovei, bazată pe un echilibru în relațiile cu statele mari vecine: Regatul Polon, Regatul Maghiar și Poarta Otomană. O nouă etapă în raporturile moldo-otomane începe la mijlocul secolului al XV-lea. Politica externă a Țării Moldovei în această epocă a constituit obiectul de studiu predilect al istoricului.

Profesorul Gheorghe Gonța poate fi numit investigator al unei epoci, deoarece în lucrările sale a efectuat o analiză amplă a cursului politic al Moldovei în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Cercetările savantului permit formularea concluziei că, prin stabilirea frontului danubiano-pontic, Moldova devine veriga principală a coaliției antiotomane. Intenția sultanului de a transforma Țara Moldovei în pașalâc a fost anulată de victoria strălucită de la Vaslui, la 10 ianuarie 1475, care a demonstrat Imperiului Otoman și Europei că Moldova reprezintă

o importantă forță, ostilă Porții. Războiul din 1484 și incursiunile turcești din 1485-1486 au afectat capacitatea de apărare a țării. Ulterior, sultanul va folosi atât oștirile otomane, cât și pe cele tătare, concentrate la hotarele Moldovei, impunând o luptă pe mai multe fronturi.

În timpul incursiunilor otomane din anii 1485-1486, pentru prima oară turcii aduc cu ei un pretendent la tronul Moldovei – Petru Hronot. Se face o încercare de a supune Moldova prin schimbarea lui Ștefan cel Mare cu un domnitor docil sultanului. În opinia profesorului Gheorghe Gonța, se trecea de la intenția transformării Moldovei în pașalâc la cea a unei supuneri graduale. Cercetarea evenimentelor din perioada 1485-1486 și de mai târziu i-a permis savantului să sesizeze apariția unor noi elemente în relațiile moldo-otomane. Prin tactica „Divide et impera!” Imperiul Otoman a cauzat cu succes frământări interne între partidele boierești grupate în jurul unor pretendenți la tron. În același timp, prin schimbarea cursului politicii externe a Moldovei, Ștefan cel Mare a obținut un statut favorabil al țării în raport cu Poarta. Acceptând unele concesii (cedare teritorială, majorarea haraciului), Ștefan cel Mare asigura păstrarea instituțiilor fundamentale ale ființei statale, politice și spirituale a Țării Moldovei.

O analiză minuțioasă a izvoarelor i-a permis istoricului Gheorghe Gonța să înainteze teza precum că, la începutul deceniului al doilea al secolului al XVI-lea, Bogdan al III-lea îndeplinea noi obligații față de puterea otomană. *De jure*, sultanul, odată cu începerea plății tributului, se consideră suzeran al Moldovei, însă *de facto*, abia din deceniul al doilea al secolului al XVI-lea se atestă primele elemen-

te ale dependenței vasalice a Țării Moldovei față de Poarta Otomană.

Cercetarea minuțioasă a evenimentelor din 1512-1538 a permis înaintarea, pentru prima dată, a concluziei că domnitorii au acceptat doar suzeranitatea formală a Imperiului Otoman, Moldova continuând să-și păstreze în această perioadă libertatea reală de a promova o politică externă proprie, utilizând relațiile de vasalitate în propriile interese.

În contextul raporturilor moldo-otomane anul 1538 constituie un moment de cotitură. În ultimul timp, în știința istorică este contes-

tată importanța anului 1538 ca punct marcant în involuția statutului politico-juridic al Moldovei. Istoricul Gheorghe Gonța susține că evenimentele din 1538 încheie procesul de supunere a Țării Moldovei Imperiului Otoman.

Situația politică internă și externă de la nordul Dunării Inferioare a fost valorificată de Poartă pentru a-și stabili în zonă dominația efectivă. Din considerente politice și economice, sultanul Suleyman Magnificul a considerat oportun să respecte principiile inițiale ale raporturilor moldo-otomane. Izvoarele informează că tot mai des domnul este impus să acționeze *de jure* și *de facto* în numele și în baza puterii suzerane a sultanului. Influența otomană se resimte și pe plan mental la nivel de elită politică și socială, în ceremonialul domnesc, în costumele de la curte, în modul de trai.

În acest sens, Gheorghe Gonța a atribuit o atenție aparte perioadei de tranziție 1538-1574 (trecerea de la regimul suzeranității formale a Porții asupra Moldovei la cel al suzeranității restrictive). Cercetările sale au arătat că supunerea efectivă nu s-a datorat neapărat creșterii cuantumului haraciului și al celorlalte obligații economice, așa cum era acceptat în istoriografie, ci modului în care s-a manifestat dependența politică a Moldovei față de Imperiul Otoman. Pentru a evidenția politica deosebită a sultanului în Moldova, profesorul Gheorghe Gonța a făcut o analiză comparativă amplă a politicii Porții în diferite regiuni din centrul și sud-estul Europei, identificând generalul și specificul.

Un alt moment evidențiat pentru prima oară în lucrările lui Gheorghe Gonța este dubla direcționare a politicii Porții în Moldova: consolidarea puterii dom-

nești și a aparatului de stat și totodată constituirea mecanismului de supunere a Moldovei Imperiului Otoman. Examinarea evenimentelor din perioada 1538-1574 demonstrează că la cele nouă înscăunări din această perioadă, în trei cazuri, Poarta nu i-a confirmat în domnie pe lideri ai opoziției boierești, aceștia fiind declarați uzurpatori ai puterii și dușmani ai Înaltei Porți. Din această optică, Gheorghe Gonța a relevat necesitatea de a nu absolutiza intervenția factorului otoman în istoria Moldovei, ci de a aprecia acest fenomen în mod nuanțat, în funcție atât de evoluția puterii otomane ca atare, cât și de situația politică a Țării Moldovei.

O atenție particulară Gheorghe Gonța a acordat problemei „capitulațiilor moldo-otomane”. Autorul a constatat că stabilirea unui mecanism de reglare a relațiilor moldo-otomane se bazează pe existența unei înțelegeri vechi dintre domnii moldoveni și sultanii turci, încheiată în urma tratatelor bilaterale.

În anul 2000, doctorul habilitat Gheorghe Gonța a fost desemnat în funcția de vicepreședinte al unui nou organ central instituit în domeniul cercetare-dezvoltare: Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică de pe lângă Guvernul Republicii Moldova. Astfel, în cariera profesorului Gheorghe Gonța apare o nouă direcție de activitate – cea de management al științei. El participă la elaborarea actelor legislative în sfera științei în Republica Moldova, încât, în definitiv, și prin efortul său, a fost adoptată *Legea despre informația tehnico-științifică, Legea despre inovare, Regulamentul cu privire la concursul pentru proiecte, granturi, programe de stat* ș.a.

În perioada 1998-2015 profesorul universitar Gheorghe Gonța a fost președinte al Consiliului științific specializat pentru susținerea tezelor de doctor și de doctor habilitat în domeniul istoriei universale și istoriei românilor din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. Sub îndrumarea sa în calitate de conducător și de consultant științific au fost elaborate lucrări de licență și masterat, teze de doctor și doctor habilitat.

În ansamblul disciplinelor preuniversitare, istoria este o prioritate și se studiază la toate treptele de învățământ. Studiarea istoriei în baza valorilor general-umane și naționale, a obiectivității științifice contribuie la edificarea morală, ajută la înțelegerea tradițiilor, educă responsabilitatea față de viitor. Învățământul istoric aduce o contribuție esențială la educarea toleranței.

În ultima perioadă, în Republica Moldova au avut loc mari transformări în învățământul istoric, cauzate de mai mulți factori: studierea, până la începutul anilor 90, a cursului politizat de istorie a R.S.S. Moldovenești; lipsa unor manuale noi de istorie națională și universală; lipsa materialelor didactice la istorie; lipsa programelor curriculare la istorie; lipsa unor standarde ale învățământului istoric etc.

Antrenat în aceste schimbări esențiale din domeniul didacticii istoriei în instituțiile preuniversitare și universitare, profesorul Gheorghe Gonța, începând

cu anul 1995, a activat în calitate de coordonator al grupurilor de lucru pentru elaborarea curriculumului preuniversitar la istorie pentru ciclul primar, gimnazial și liceal din cadrul Ministerului Educației al Republicii Moldova. Ca rezultat, au fost elaborate programe curriculare la istorie la toate nivelurile de studii preuniversitare, au fost editate 12 programe preuniversitare, 15 manuale pentru învățământul preuniversitar, 2 caiete pentru lucru suplimentar, câteva articole științifice. Profesorul Gheorghe Gonța a participat cu comunicări la conferințe științifice internaționale cu tematică corespunzătoare. În perioada 1999-2004 profesorul Gheorghe Gonța a efectuat trei stagii de cercetare în Germania, la cunoscutul Institut de Cercetare a Manualelor „Georg Eckert” din Braunschweig. În urma acestor documentări și a analizei manualelor, savantul a dedus unele concluzii. În opinia profesorului Gheorghe Gonța, în fața autorilor de manuale de istorie stăteau mai multe probleme: în Republica Moldova factorul extern joacă un rol important în dezvoltarea social-economică, politică și culturală, deoarece statul nostru se află într-o zonă de intersecție a intereselor marilor puteri, de aceea este necesară abordarea acestei situații în manualele de istorie; este necesar de prezentat obiectiv rolul Rusiei, al U.R.S.S. și al populației rusofone; în noile manuale trebuie să fie lărgite compartimentele legate de viața cotidiană; este necesar de a studia nu numai influența culturilor altor popoare asupra culturii românești, dar și viceversa; este necesar de a prezenta în manuale și istoria minorităților naționale; în tratarea multor probleme ar trebui de pus accentele mai insistente pe educarea toleranței față de alte popoare.

Profesorul Gheorghe Gonța a îmbinat cu succes munca didactico-organizatorică la Catedra Istoria Românilor a Facultății de Istorie și Etnopedagogie a U.P.S. „Ion Creangă” cu activitatea de cercetare. Peste 15 ani a fost șeful laboratorului științific „Țara Moldovei în contextul relațiilor internaționale”. Totodată, a fost coordonatorul proiectelor „Viața politică și social-economică a Țării Moldovei și a Europei de Sud-Est în opera și activitatea lui Dimitrie Cantemir” din cadrul programei de stat „Dinastia Cantemir, polifonismul preocupărilor științifico-didactice” și consultant științific în proiectul „Țara Moldovei și slavii de răsărit (a doua jumătate a sec. XV – începutul sec. XVIII)”.

Profesorul universitar Gheorghe Gonța a fost membru al Asambleei Academiei de Științe a Moldovei și membru al Secției Științe Umanistice și Arte al AȘM, membru al Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare, precum și al Comitetului pentru decernarea Premiului de Stat pentru Tineret în Domeniul Științei și Tehnicii. Totodată, istoricul Gheorghe Gonța a fost ales academician al Academiei Internaționale de Științe a Școlii Superioare din Moscova.

În întreaga sa carieră Gheorghe Gonța nu a fost exponentul autorităților printre istorici, profesori și studenți, ci reprezentantul profesorilor și studenților în organele de conducere. Pentru meritele sale, profesorului Gheorghe Gonța i s-au acordat Premiul A.Ș.M. și titlul onorific „Om Emerit”.

Considerăm că dezvoltarea direcțiilor științifice cercetate de profesorul Gheorghe Gonța va permite elucidarea multor probleme în știința istorică.

Profesorul Gheorghe Gonța va rămâne în memoria noastră ca un Om cu suflet mare.

Prof. univ. dr. Sergiu Musteață
Catedra Istoria Românilor
U.P.S. „Ion Creangă”

Conf. univ. dr. Silvia Chicu
Catedra Istoria Românilor
U.P.S. „Ion Creangă”